

DRET HUMÀ A L'AIGUA, JA!

VÍCTOR VIÑUALES

Saragossa, Espanya

La comunitat internacional va trigar 62 anys

en adonar-se que tenir aigua bona i sanejament és un dret humà. Quan es va aprovar la Declaració Universal dels Drets Humans, el 1948, aquest dret humà no es va tenir en compte. El 2010, promogut pel govern de Bolívia i amb el suport dels governs d'Alemanya i Espanya i moltes organitzacions d'arreu del món, finalment, les Nacions Unides van reparar el seu error, l'immens error: sense aigua bona i sanejament... la vida sencera llangueix.

Com és que s'ha trigat tant? Quina ceguesa la nostra, que no ens adonem que aquest, l'accés a l'aigua bona, és el dret en el qual es fonamenten tota la resta... Com podem acceptar que en el segle de Google hi hagi **més de 884 milions de persones** que no tinguin accés a l'aigua potable i a **més de 2.600 milions** els manqui el sanejament bàsic...? Sense aigua bona és molt difícil exercir la llibertat d'expressió, d'associació... perquè els dies s'omplen de diarrees, de paràsits i de mort alterna.

Les Nacions Unides posen xifres a aquest dret:

cada persona necessita entre 50 i 100 litres d'aigua diaris per satisfer les seves necessitats bàsiques, i el cost d'aquest accés no hauria de superar el 3% dels ingressos de la unitat familiar (avui a molts suburbis de Djakarta o Nairobi els pobres paguen de cinc a deu vegades més per l'aigua que no pas aquells altres que viuen a les zones amb ingressos més alts), el temps per aconseguir l'aigua no hauria de sobrepassar els 30 minuts, i la font d'aprovisionament no hauria d'estar a més de 1.000 metres...

Sense aigua no hi ha educació. Més de 443 milions de jornades escolars es perden a les escoles del món empobrit perquè nenes i adolescents passen hores i dies anant i venint amb cubells d'aigua damunt el cap o al maluc. La urgència de l'aigua relega altres prioritats, que es converteixen en "luxes" prescindibles.

Sense aigua decent no hi ha desenvolupament econòmic. Els restaurants que es creïn en una població sense aigua potable seran focus de contaminació, i en comptes d'atraure turistes els repel·liran. No pot haver-hi cap activitat econòmica agroalimentària con-

sistent si no està resolt l'accés a l'aigua potable.

Sense aigua decent la vida en el seu conjunt s'omple d'espines.

Moltes joves, per exemple, pateixen violacions en aquestes caminades des de la vivenda fins a les fonts d'aigua. La distància mitjana que recorren les dones a Àsia i Àfrica per agafar aigua és de sis quilòmetres.

Molta gent pensa que si en un país hi ha persones sense accés a l'aigua és que hi ha pobresa. És una veritat a mitges. Hi ha països amb recursos econòmics per fabricar bombes atòmiques, per exemple el Pakistan, però no pas per garantir l'accés a l'aigua potable i el sanejament a tota la població. Que les nacions garanteixin el dret humà a l'aigua és, sobretot, un afer de prioritat en la política pública.

Però aquesta manca de prioritat no és només dels governs. Moltes vegades la mateixa població no ho exigeix amb la rotunditat deguda i dona prioritat a d'altres reivindicacions menys fonamentals... Aleshores la ceguesa dels governants i dels governats caminen juntes, i el camí dels despropòsits en la política pública s'allarga.

Hauríem de parlar, en realitat, del **dret humà al sanejament i a l'aigua**. I és bo invertir l'expressió comuna perquè, o aconseguim que s'entengui la revolució del sanejament, o contaminarem tots els aqüífers i els rius del món. I sense rius en bon estat ecològic no hi ha manera de garantir l'accés a l'aigua potable a la població. El sanejament i l'accés estan vinculats.

Aquest reconeixement de la importància del sanejament exigeix aconseguir, per dir-ho així, un **estirament moral**. Els que viuen riu amunt moltes vegades no mostren empatia pels que viuen riu avall. O aconseguim que ens dolgui la situació dels que viuen lluny de nosaltres, o no millorarem la salut dels nostres rius, i conseqüentment, l'accés a l'aigua bona de les poblacions que viuen riu avall, la immensa majoria, esdevindrà més difícil.

És cosa comuna que els alcaldes vulguin resoldre l'accés a l'aigua potable dels seus conciutadans, però també és cosa comuna que les autoritats s'oblidin del sanejament d'aquesta població. Al cap i a la fi això bé beneficia –i així ho entenen– "altres" municipis o altres

éssers vius, els peixos. Ni uns ni altres votaran aquell alcalde. Així, el sanejament és la política oblidada. Els veritables beneficiaris no la voten. No tenen l'oportunitat de ser consultats.

Una altre problema greu és el repte de fer efectiu el dret humà a l'aigua, és **la sostenibilitat de les infraestructures** que es creen. Autoritats públiques i ciutadania viuen enlluernats pel que es veu, allò "inaugurable", allò fotografiable: les obres de formigó i canonades! Aquesta fascinació per les obres –necessàries en molts de casos– fa que no se li posi la deguda importància al *software* de l'aigua: la sostenibilitat financera i dels serveis que es creen, la consciència i el compromís de la comunitat amb les inversions realitzades, la capacitat de la comunitat per emprar eficaçment els serveis d'aigua i sanejament...

Moltes infraestructures d'accés a l'aigua potable o de tractament d'aigües servides, passats dos anys... no funcionen! És un fracàs col·lectiu i significa llençar recursos econòmics, sempre escassos. Mantenir les infraestructures és una assignatura que no agrada ni a Amèrica Llatina ni a l'Estat espanyol, però és crucial.

Sovint es genera una gran confusió pel que fa a la sostenibilitat dels serveis de subministrament i sanejament. A vegades se senten discursos simples: si l'aigua és de tots, és un bé comú i a més és un dret humà... *ha de ser gratuïta*. Greu error. Per descomptat que els poders públics han de garantir que ningú es vegi privat de l'accés a un consum bàsic de l'aigua per manca de recursos econòmics, però alhora cal també assegurar la **sostenibilitat financera** dels serveis de subministrament i sanejament; si no, s'acabaran col·lapsant. D'altra banda, sempre és necessari crear tarifes que incentivin un ús racional i eficient de l'aigua i penalitzin el seu malbaratament.

Sempre procuro parlar d'aigua "decent": aigua bona, aigua potable... I qualifico l'aigua perquè és molt freqüent que s'instal·lin infraestructures d'accés a l'aigua... que porten a l'interior de les vivendes... aigua no potable! Cal realitzar un examen previ de la **qualitat de l'aigua** a la qual es vol accedir, i un control i un tractament de l'aigua que s'aporta a les vivendes. Si no es fa, no estem garantint el dret humà a l'aigua; estem enganyant-nos i enganyant.

En moltes ocasions els governs no garanteixen l'accés a l'aigua potable a la població, i les empreses,

preocupades pel seu balanç de resultats, tampoc. Però la necessitat de beure és imperativa. Per això les zones rurals i periurbanes d'Amèrica Llatina estan **plenes d'iniciatives comunitàries, autoorganitzades**, per, a través de l'ajuda mútua i la cooperació a les comunitats, aplegar recursos, treballs i voluntats per aconseguir prendre aigua a diari.

En moltes ocasions el repte es resol bé i l'aigua és bona, i el servei sostenible econòmicament, a preus raonables, durant les 24 hores... Altres vegades alguna d'aquestes condicions es trenca i es distribueix aigua contaminada, o hi ha talls freqüents, o el preu final és molt car...

Es calcula que més de 40 milions de persones a Amèrica Llatina resolen la seva necessitat d'aigua de forma autogestionada. Moltes d'aquestes **Junes Comunitàries d'Aigua**, en altres llocs anomenades **Comitès d'Aigua**, tenen personalitat jurídica pròpia, estan reconegudes per les autoritats, reben ajuda pública... Però d'altres estan soles, desorganitzades, amb problemes de lideratge... Per fer efectiu el dret humà a l'aigua aquestes **Junes i Comitès** són un actor fonamental. Són una **escola de democràcia**: la població afectada, tota, ha de dialogar, debatre opcions, arribar a acords, resoldre conflictes interns, planificar, decidir... Així, un benefici col·lateral d'aquesta lluita ancestral per l'aigua, per aquest servei bàsic, és la densitat organitzativa que crea i els lideratges comunitaris que construeix. Allà, les dones són les que més es comprometen. I aquestes capacitats que es construeixen socialment al voltant de la gestió comunitària de l'aigua són les mateixes que calen per aconseguir un desenvolupament econòmic i social endogen!

Bolívia s'ha plantejat un conjunt de metes per commemorar el Bicentenari de la seva independència. Una de les quals és aconseguir en aquella data, 2025, el compliment efectiu del dret humà a l'aigua i al sanejament. I diem "efectiu" perquè tenir el dret a l'aigua bona no és pas el mateix que tenir aigua per beure. **Els països d'Amèrica Llatina** haurien de seguir l'exemple de Bolívia i aprofitar la fita dels Bicentenaris, o qualsevol altra, per autoreptar-se a aconseguir realitzar aquest dret en un moment concret i proper! del seu futur. És necessari, i si s'articulen forces i voluntats, és possible!

